

Рішення Ради УАІБ
від 15 жовтня 2015р.

Методичні рекомендації щодо оцінки активів інститутів спільного інвестування з урахуванням вимог МСФЗ

1. Загальні положення

Методичні рекомендації щодо оцінки активів інститутів спільного інвестування з урахуванням вимог МСФЗ, підготовлені з метою надання методологічної допомоги компаніям з управління активами при проведенні оцінки активів інститутів спільного інвестування (далі – ІСІ/Фонди) та розробці облікової політики ІСІ.

Ці Методичні рекомендації розроблені відповідно до Законів України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про інститути спільного інвестування» та основних вимог міжнародних стандартів фінансової звітності.

Враховуючи, що Законом України «Про інститути спільного інвестування» встановлено, що бухгалтерський облік операцій і результатів діяльності зі спільного інвестування, які проводяться КУА через пайовий фонд, здійснюється КУА окремо від обліку операцій та результатів її господарської діяльності, облікова політика пайового інвестиційного фонду складається КУА окремо і затверджується її уповноваженим органом.

Облікова політика КІФ затверджується наглядовою радою (або одноосібним учасником) КІФ.

При виборі облікових політик слід використовувати таку редакцію МСФЗ, яка є актуальною на дату складання фінансової звітності.

Вимоги до облікових політик встановлені МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». Облікові політики – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані КУА при складанні та поданні фінансової звітності.

У відповідності до Закону України «Про інститути спільного інвестування» та нормативно-правових актів НКЦПФР, активи ІСІ складаються з грошових коштів, у тому числі в іноземній валюті, на поточних та депозитних рахунках, відкритих у банківських установах, банківських металів, об'єктів нерухомості, цінних паперів, визначених Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок», цінних паперів іноземних держав та інших іноземних емітентів, корпоративних прав, виражених в інших, ніж цінні папери, формах, майнових прав і вимог, а також інших активів, дозволених законодавством України, з урахуванням обмежень, установлених Законом України «Про інститути спільного інвестування» безпосередньо для конкретних типів та видів інвестиційних фондів.

Зазначені активи формуються (оплачуються) за рахунок коштів спільного інвестування, до яких належать кошти, внесені засновниками КІФ, кошти та у випадках, передбачених Законом України «Про інститути спільного інвестування», інші активи, залучені від учасників ІСІ, доходи від здійснення операцій з активами ІСІ, доходи, нараховані за активами ІСІ, та інші доходи від діяльності ІСІ (відсотки за позиками, орендні (лізингові) платежі, роялті тощо).

Звичайне придбання або продаж фінансових активів визнається із застосуванням обліку за датою розрахунку. Дата розрахунку – це дата, коли актив надається Фонду (або Фондом). Облік за датою розрахунку стосується: а) визнання активу на дату його отримання Фондом та б) припинення визнання активу і визнання будь-якого прибутку чи збитку від продажу на дату, коли Фонд його надає (параграф БЗ.1.6 МСФЗ 9).

Рекомендований математичний інструментарій розрахунку вартості фінансових активів наведено у додатку до цих Методичних рекомендацій.

2. Первісне визнання активів ІСІ.

Активи ІСІ первісно оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку на дату зарахування активу до складу активів ІСІ.

Активи ІСІ визнаються за умови відповідності критеріям визнання. Актив визнається, коли є ймовірним надходження майбутніх економічних вигід і актив має собівартість або вартість, яку можна достовірно виміряти.

Первісне визнання, первісна оцінка, подальша оцінка активів ІСІ та припинення їх визнання визначаються відповідними МСФЗ.

2.1. Фінансові активи

Згідно з МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» фінансовий актив – це будь-який актив, що є:

- а) грошовими коштами;
- б) інструментом власного капіталу іншого суб'єкта господарювання;
- в) контрактним правом:
 - і) отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого суб'єкта господарювання, або
 - іі) обмінювати фінансові інструменти з іншим суб'єктом господарювання за умов, які є потенційно сприятливими,
- або
- г) контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися власними інструментами капіталу суб'єкта господарювання та який є:
 - і) непохідним інструментом, за який суб'єкт господарювання зобов'язаний або може бути зобов'язаний отримати змінну кількість власних інструментів капіталу, або
 - іі) похідним інструментом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися іншим чином, ніж обміном фіксованої суми грошових коштів або іншого фінансового активу на фіксовану кількість власних інструментів капіталу.

Згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» (далі - МСФЗ 9) під час первісного визнання фінансового активу він оцінюється за справедливою вартістю. Справедливою вартістю фінансового інструмента при первісному визнанні є, як правило, ціна операції. Проте, при наявності свідчення, що ціна операції не відповідає справедливій вартості фінансового інструмента, який придбавається, необхідно провести оцінку за їхньою справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку.

Примітка:

З метою уникнення повторної перекласифікації фінансових активів у майбутньому (з настанням дати обов'язкового застосування МСФЗ 9) при розробці облікової політики є доцільним одразу застосовувати МСФЗ 9 в частині визнання, класифікації та оцінки фінансових активів, а з питань зменшення корисності фінансових активів, які класифікуються як такі, що оцінюються за амортизованою собівартістю, та операцій хеджування – МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (далі – МСБО 39).

Фінансовий актив визнається тоді, коли ІСІ стає стороною контрактних положень щодо цього інструмента (параграф 3.1.1 МСФЗ 9).

Коли фінансовий актив вперше визнається в активах ІСІ, він класифікується відповідно до параграфів 4.1.1 – 4.1.5 МСФЗ 9.

Фінансові активи, що перебувають в активах ІСІ, класифікуються як такі, що оцінюються у подальшому:

- за справедливою вартістю, з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку;
- за амортизованою собівартістю, якщо виникають умови, передбачені параграфом 4.1.2 МСФЗ 9.

Фінансові активи класифікуються, як такі, що у подальшому оцінюються за амортизованою собівартістю або справедливою вартістю на основі моделі бізнесу для управління фінансовими

активами (параграф Б4.1.1 МСФЗ 9). Класифікація проводиться в момент первісного визнання фінансового активу.

Примітка:

Виходячи зі змісту діяльності із спільного інвестування, передбаченого Законом України «Про інститути спільного інвестування», активи ІСІ формуються для продажу. Крім того, прибуток ІСІ закритого типу може розподілятися на дивіденди, що потребує одноманітності обліку (нарахування дивідендів відбувається за рахунок нерозподіленого прибутку). Відповідно, є недоцільним застосування до фінансових активів, що перебувають в активах ІСІ, можливості передбаченої параграфом 5.7.5 МСФЗ 9 щодо прийняття при первісному визнанні нескасовного рішення подавати в іншому сукупному доході подальші зміни справедливої вартості інвестиції в інструмент капіталу, що належить до сфери застосування цього МСФЗ, який не утримується для торгівлі.

Витрати на операцію, які прямо відносяться до придбання фінансового активу, не включаються до їх вартості при первісній оцінці для фінансових активів, які класифікуються як такі, що оцінюються за справедливою вартістю, а визнаються у складі прибутку або збитку.

Найкращим свідченням справедливої вартості фінансового інструменту при первісному визнанні зазвичай є ціна операції (тобто справедлива вартість винагороди) (параграф Б5.1.2А МСФЗ 9).

Визначаючи, чи дорівнює справедлива вартість при первісному визнанні ціні операції, потрібно брати до уваги чинники, характерні для цієї операції та для активу (параграф Б 4 МСФЗ 13). Наприклад, ціна операції може не представляти справедливую вартість активу чи зобов'язання при первісному визнанні, якщо є будь-яка з таких умов (за наявності):

а) це операція між зв'язаними сторонами, хоча ціна в операції зі зв'язаною стороною може бути використана як вхідне дане для оцінки справедливої вартості, якщо є свідчення того, що операція була здійснена на ринкових умовах;

б) операція відбувається під тиском, або продавець вимушений прийняти ціну в операції. Наприклад, це може бути у випадку, коли продавець зазнає фінансових труднощів;

в) одиниця обліку, представлена ціною операції, відрізняється від одиниці обліку для активу або зобов'язання, оціненого за справедливою вартістю. Наприклад, це може бути у випадку, якщо ціна операції включає витрати на операцію;

г) ринок, на якому відбувається операція, відрізняється від основного ринку (чи найсприятливішого ринку).

Якщо визначено, що ціна операції не відповідає справедливій вартості фінансового інструмента, то такий інструмент обліковується на цю дату таким чином (параграф Б5.1.2А МСФЗ 9):

а) за справедливою вартістю, яка підтверджується ціною котирування (біржовим курсом) на активному ринку для ідентичного активу або зобов'язання (тобто вхідними даними 1 рівня), або побудована за методикою оцінювання, яка використовує тільки дані відкритих ринків. Якщо відповідних відкритих даних немає, що передбачається в ситуаціях коли діяльність ринку для активу або зобов'язання на дату оцінки незначна, або її взагалі немає, слід використовувати закриті вхідні дані для оцінки справедливої вартості. Фонд визнає різницю між справедливою вартістю при первісному визнанні та ціною операції як прибуток або збиток;

б) в усіх інших випадках, за справедливою вартістю, з урахуванням коригування на відстрочення різниці між справедливою вартістю при первісному визнанні та ціною операції. Після первісного визнання Фонд визнає таку відстрочену різницю як прибуток або збиток лише якщо вона виникає внаслідок зміни чинника (у тому числі чинника часу), який учасники ринку враховували б при визначенні ціни активу або зобов'язання.

При застосуванні обліку за датою розрахунку при первісному визнанні будь-яка зміна справедливої вартості активу, який має бути одержаний протягом періоду від дати операції до дати розрахунку визнається у прибутку чи збитку для активів, класифікованих як фінансові активи, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку. Для активів, що обліковуються за амортизованою собівартістю зміну

вартості не визнають (параграф Б 3.1.6 МСФЗ 9).

2.2. Дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість складається із позик, торгової та іншої дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість поділяється на поточну (строк погашення протягом 12 місяців з дати фінансової звітності) та довгострокову (строк погашення більше 12 місяців з дати фінансової звітності).

Справедливою вартістю фінансового інструмента при первісному визнанні є, як правило, ціна операції (тобто справедлива вартість наданої або отриманої компенсації, див. також параграф Б5.1.2А та МСФЗ 13). Справедливу вартість довгострокової позики або дебіторської заборгованості, за якими не нараховуються відсотки, можна оцінити як теперішню вартість усіх майбутніх надходжень грошових коштів, дисконтованих із застосуванням переважної ринкової ставки (переважних ринкових ставок) відсотка на подібний інструмент (параграф Б 5.1.1 МСФЗ 9).

При визначенні вартості позики потрібно враховувати можливу наявність суттєвої відмінності процентної ставки, передбаченої договором позики, від поточних ринкових ставок (дисконтовані грошові потоки за різними ставками можуть суттєво відрізнятися (пори́г суттєвості рекомендується встановлювати в обліковій політиці).

Позики відображаються в обліку, починаючи з дати видачі коштів позичальникам.

2.3. Інвестиції в асоційовані підприємства

Облік інвестицій в асоційовані підприємства здійснюється згідно з МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства» (далі - МСБО 28). МСБО 28 передбачає вимоги щодо застосування методу участі у капіталі при обліку інвестицій в асоційовані та спільні підприємства.

Обліковою політикою ІСІ необхідно визначити обраний метод оцінки інвестицій в асоційовані чи спільні підприємства: метод участі у капіталі або оцінка за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку чи збитку відповідно до МСФЗ 9.

Згідно з параграфом 16 МСБО 28, інвестиція в асоційоване чи спільне підприємство обліковується із застосуванням методу участі в капіталі, за винятком випадків, коли така інвестиція кваліфікується для звільнення відповідно до параграфів 17-19.

Параграф 18 МСБО 28 передбачає, що інвестиція в асоційоване чи спільне підприємство утримується суб'єктом господарювання (або утримується опосередковано через нього), який є організацією венчурного капіталу або пайовим фондом, трастом чи подібним суб'єктом господарювання, в тому числі пов'язаним з інвестиціями страховим фондом, то такий суб'єкт господарювання може прийняти рішення оцінювати інвестиції в такі асоційовані чи спільні підприємства за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку чи збитку відповідно до МСФЗ 9.

2.4. Нерухомість

2.4.1. Інвестиційна нерухомість зараховується до активів ІСІ з урахуванням вимог МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість» (далі - МСБО 40).

Інвестиційна нерухомість має визнаватися як актив тоді і тільки тоді, коли (параграф 16 МСБО 40):

- а) є ймовірність того, що суб'єкт господарювання отримає майбутні економічні вигоди, які пов'язані з цією інвестиційною нерухомістю;
- б) собівартість інвестиційної нерухомості можна достовірно оцінити.

Інвестиційну нерухомість слід оцінювати первісно за її собівартістю. Витрати на операцію слід включати до первісної оцінки (параграф 20 МСБО 40).

У випадку переведення об'єкту з інвестиційної нерухомості, що обліковується за справедливою вартістю, до запасів, собівартість нерухомості до подальшого обліку має дорівнювати її справедливій вартості на дату зміни у використанні.

2.4.2. Непоточні активи класифікуються як утримувані для продажу, якщо їхня балансова вартість буде в основному відшкодовуватись шляхом операції продажу (параграф 6 МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» (далі - МСФЗ 5)).

Запаси - це активи, які утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу. Запаси включають товари, що були придбані та утримуються для перепродажу, у тому числі земля та інша нерухомість для перепродажу (параграф 8 МСБО 2 «Запаси» (далі - МСБО 2)).

Запаси оцінюють за меншою з таких двох величин: первісна вартість та чиста вартість реалізації.

Первісна вартість запасів включає в себе ціну придбання та податки (за виключенням тих, що згодом відшкодовуються податковими органами) (параграф 11 МСБО 2). Первісна вартість одиниць запасів визначається шляхом використання конкретної ідентифікації їх індивідуальної собівартості (параграф 23 МСБО 2). Конкретна ідентифікація собівартості означає, що конкретні витрати ототожнюються з ідентифікованими одиницями запасів.

Чиста вартість реалізації - попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу (параграф 6 МСБО 2). Чиста вартість реалізації може не дорівнювати справедливій вартості об'єктів (наприклад, контракти, що зобов'язують продати об'єкт за ціною, що відмінна від ринкової).

2.4.3. Визначення відповідних облікових політик, які необхідно застосовувати до угод оренди, передбачені МСБО 17 «Оренда». На початку оренди здійснюється класифікація оренди.

2.5. Нематеріальні активи.

Порядок визнання та оцінки нематеріальних активів визначені у МСБО 38 «Нематеріальні активи».

Нематеріальний актив слід визнавати, якщо і тільки якщо (параграф 21 МСБО 38):

а) є ймовірність того, що майбутні економічні вигоди, які відносяться до активу, надходять до суб'єкта господарювання; та

б) собівартість активу можна достовірно оцінити.

Оцінювати ймовірність очікуваних майбутніх економічних вигід слід, використовуючи припущення, які можна обґрунтувати і підтвердити. Ці припущення відображають найкращу оцінку управлінським персоналом сукупності економічних умов, які існуватимуть протягом строку корисної експлуатації активу (параграф 21 МСБО 38).

Нематеріальний актив слід первісно оцінювати за собівартістю (параграф 21 МСБО 38).

3. Подальша оцінка активів ІСІ.

Подальша оцінка активів ІСІ визначається відповідними МСФЗ.

Переоцінка активів ІСІ та відображення її результатів у бухгалтерському обліку здійснюється з періодичністю, передбаченою обліковою політикою ІСІ, що повинна враховувати вимоги, встановлені для розрахунку вартості чистих активів згідно зі статтею 49 Закону України «Про інститути спільного інвестування» та нормативно-правовими актами НКЦПФР.

3.1. Оцінка фінансових активів.

Після первісного визнання фінансовий актив оцінюється за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю.

Справедлива вартість цінних паперів, які внесені до біржового списку, оцінюється за офіційним біржовим курсом організатора торгівлі на дату розрахунку вартості чистих активів (згідно з Положенням про порядок визначення вартості чистих активів інститутів спільного інвестування).

Якщо для активу є основний ринок, то оцінка справедливої вартості представляє ціну на такому ринку, навіть якщо ціна на іншому ринку є потенційно більш сприятливою на дату оцінки (параграф 18 МСФЗ 13).

Основний ринок – ринок з найбільшим обсягом та рівнем активності для даного активу

(додаток А МСФЗ 13).

При оцінці справедливої вартості активів застосовуються методи оцінки вартості, які відповідають обставинам та для яких є достатньо даних, щоб оцінити справедливу вартість, максимізуючи використання доречних відкритих даних та мінімізуючи використання закритих вхідних даних (параграф 61 МСФЗ 13). Мета застосування методу оцінки вартості – визначити ціну, за якою відбулася б звичайна операція продажу активу між учасниками ринку на дату оцінки за поточних ринкових умов (параграф 62 МСФЗ 13).

Широко застосовувані методи оцінки вартості передбачені МСФЗ 13: ринковий підхід, витратний підхід та дохідний підхід. Методи оцінки вартості, що використовуються для оцінки справедливої вартості, слід застосовувати послідовно (параграф 65 МСФЗ 13).

Фінансові активи оцінюються за справедливою вартістю, окрім випадків, коли його оцінюють за амортизованою собівартістю відповідно до параграфа 4.1.2 МСФЗ 9.

Фінансовий актив оцінюють за амортизованою собівартістю, якщо виконуються обидві такі умови (параграф 4.1.2 МСФЗ 9):

а) актив утримують в моделі бізнесу, мета якої – утримування активів задля збирання контрактних грошових потоків;

б) контрактні умови фінансового активу передбачають у певні дати надходження грошових потоків, які є лише погашенням основної суми та сплатою відсотків на непогашену основну суму.

До фінансових активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю, застосовуються вимоги до зменшення корисності, викладені в параграфах 58-65 та К384-К393 МСБО 39.

Для фінансового активу, який оцінюється за амортизованою собівартістю, балансова вартість перераховується шляхом обчислення теперішньої вартості попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за первісною ефективною ставкою відсотка фінансового інструмента, або, якщо це можливо, за переглянутою ставкою відсотка.

Наприкінці кожного звітного періоду оцінюється наявність об'єктивного свідчення того, що корисність фінансового активу, який оцінюється за амортизованою собівартістю, зменшується (параграф 58 МСБО 39).

Корисність фінансового активу або групи фінансових активів зменшується і збитки від зменшення корисності виникають, якщо і тільки якщо є об'єктивне свідчення зменшення корисності внаслідок однієї або кількох подій, які відбулися після первісного визнання активу ("подія збитку"), і така подія (або події) збитку впливає (впливають) на попередньо оцінені майбутні грошові потоки від фінансового активу або групи фінансових активів, які можна достовірно оцінити. Може бути неможливим ідентифікувати одну окрему подію, що спричинила зменшення корисності. Скоріше поєднаний вплив кількох подій може спричинити зменшення корисності. Збитки, очікувані як наслідок майбутніх подій, незалежно від того, наскільки вони ймовірні, не визнаються. Об'єктивне свідчення того, що корисність фінансового активу або групи активів зменшується, містить у собі спостережені дані, які привертають увагу утримувача активу до таких подій збитку (параграф 58 МСБО 39):

а) значні фінансові труднощі емітента або боржника;

б) порушення контракту, таке як невиконання зобов'язань чи прострочування платежів відсотків або основної суми;

в) надання позикодавцем (з економічних чи юридичних причин, пов'язаних із фінансовими труднощами позичальника) концесії позичальникові, яку позикодавець не розглядав би за інших умов;

г) стає можливим, що позичальник оголосить банкрутство або іншу фінансову реорганізацію;

г) зникнення активного ринку для цього фінансового активу внаслідок фінансових труднощів;

або

д) спостережені дані, що свідчать про зменшення, яке можна оцінити, попередньо оцінених майбутніх грошових потоків від групи фінансових активів з часу первісного визнання цих активів,

хоча зменшення ще не можна ідентифікувати з окремими фінансовими активами в групі, включаючи:

і) негативні зміни у стані платежів позичальників у групі (наприклад, збільшення кількості прострочених платежів або збільшення кількості позичальників із кредитними картками, які досягли свого кредитного ліміту і сплачують мінімальну щомісячну суму);

або

ii) національні чи локальні економічні умови, які корелюють із невиконанням зобов'язань за активами в групі (наприклад, збільшення рівня безробіття у географічному регіоні позичальників, зменшення цін на нерухомість в іпотеках у відповідному регіоні, зменшення цін на нафту щодо активів за позиками для нафтовидобувних компаній, або негативні зміни в умовах галузі, які впливають на позичальників у групі).

Зникнення активного ринку внаслідок того, що фінансові інструменти, що перебувають в активах ІСІ, більше відкрито не купуються і не продаються, не є свідченням зменшення корисності. Власне падіння кредитного рейтингу суб'єкта господарювання не є свідченням зменшення корисності (хоча воно може бути свідченням зменшення корисності, якщо розглядати його разом з іншою наявною інформацією). Зменшення справедливої вартості фінансового активу нижче його собівартості або амортизованої собівартості необов'язково є свідченням зменшення корисності (наприклад, зменшення справедливої вартості інвестиції в борговий інструмент, яке є наслідком збільшення безризикової ставки відсотка) (параграф 60 МСБО 39).

Якщо є об'єктивне свідчення того, що відбувся збиток від зменшення корисності фінансових активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю, то суму збитку оцінюють як різницю між балансовою вартістю активу та теперішньою вартістю попередньо оцінених майбутніх грошових потоків (за винятком майбутніх кредитних збитків, які не були понесені), дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка фінансового активу (тобто ефективною ставкою відсотка, обчисленою при первісному визнанні). Балансову вартість активу слід зменшити прямо або застосовуючи рахунок резервів. Суму збитку слід визнавати у прибутку чи збитку (параграф 63 МСБО 39).

Примітка:

Спеціальним законодавством встановлено заборону створювати будь-які спеціальні або резервні фонди в КІФ та відсутність такої можливості для ПФ, який не є юридичною особою. Відповідно, зменшення балансової вартості фінансового активу ІСІ відображається прямо, без застосування рахунку резервів.

Фінансовий актив може знецінюватися, і збитки від знецінення визнаються, якщо існують об'єктивні докази того, що частина відсотків, дивідендів або основної суми фінансового активу не буде виплачена повністю.

У разі наявності об'єктивного свідчення зменшення корисності фінансового активу на дату оцінки КУА аналізує, чи існують наведені нижче ознаки знецінення фінансового активу, і, у разі їх виявлення, проводить переоцінку або припинення визнання фінансового активу.

У разі скасування реєстрації випуску цінних паперів емітентів Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку або за рішенням суду, визнання їх як активу припиняється і відображається у складі збитків звітного періоду.

Цінні папери, обіг яких на дату оцінки не зупинено та реєстрація випуску яких не скасована, але емітент/векселедавець таких цінних паперів ліквідований та/або був визнаний банкрутом та щодо нього відкрито ліквідаційну процедуру за рішенням суду, оцінюються за нульовою вартістю.

У разі оприлюднення інформації про порушення справи про банкрутство емітента цінних паперів, господарського товариства, боржника ІСІ, цінні папери, паї/частки такого господарського товариства, а також дебіторська заборгованість боржника оцінюються враховуючи очікування надходження майбутніх економічних вигід.

У разі оприлюднення інформації про припинення провадження у справі про банкрутство

емітента цінних паперів, господарського товариства, боржника ІСІ вартість цінних паперів, паїв/часток такого господарського товариства, а також дебіторська заборгованість боржника переоцінюються відповідно до облікової політики ІСІ.

Акції українських емітентів, що не мають обігу на організованому ринку та річну фінансову звітність яких отримати неможливо, а також паї/частки господарських товариств, річну фінансову звітність яких отримати неможливо, рекомендовано оцінювати за нульовою вартістю.

Справедлива вартість цінних паперів емітентів, обіг яких зупинено, у тому числі цінних паперів емітентів, які включені до Списку емітентів, що мають ознаки фіктивності, визначається із урахуванням наявності строків відновлення обігу таких цінних паперів, наявності фінансової звітності таких емітентів, результатів їх діяльності, очікування надходження майбутніх економічних вигід.

3.1.1. Інвестиції в інструменти капіталу.

До інструментів капіталу відносяться акції та паї (частки) господарських товариств.

Всі інвестиції в інструменти капіталу після первісного визнання повинні оцінюватись за справедливою вартістю. Проте за обмежених обставин наближеною оцінкою справедливої вартості може бути собівартість. Це може бути тоді, коли наявної останньої інформації недостатньо, щоб визначити справедливу вартість, або коли існує широкий діапазон можливих оцінок справедливої вартості, а собівартість є найкращою оцінкою справедливої вартості у цьому діапазоні. (параграф Б5.4.14 МСФЗ 9).

Примітка:

Інструменти капіталу іноземних емітентів, що перебувають в обігу та пройшли лістинг на одній з провідних іноземних бірж оцінюються за біржовим курсом (ціною закриття біржового торгового дня), визначеним цією біржею на дату оцінки активів (у разі відсутності їх обігу на українських фондових біржах).

Показниками того, що собівартість не може представляти справедливу вартість, є (параграф Б5.4.15 МСФЗ 9):

- а) значна зміна у показниках діяльності об'єкта інвестування порівняно з бюджетами, планами або контрольними показниками;
- б) зміни в очікуванні того, що будуть досягнуті контрольні технічні показники продукції об'єкта інвестування;
- в) значна зміна на ринку для акцій об'єкта інвестування або його продуктів чи потенційних продуктів;
- г) значна зміна в глобальній економіці або економічному середовищі, у якому функціонує об'єкт інвестування;
- г) значна зміна у показниках діяльності подібних суб'єктів господарювання або в оцінках, що їх надає ринок в цілому;
- д) внутрішні проблеми об'єкта інвестування, такі як шахрайство, комерційні спори, судові справи, зміни управління або стратегії;
- е) свідчення, отримані внаслідок здійснення зовнішніх операцій з інструментами капіталу об'єкта інвестування, як проведених самим об'єктом інвестування (як, наприклад, свіжий випуск акцій), так і передачі інструментів капіталу між третіми сторонами.

Наведений перелік не є вичерпним. При оцінці активів ІСІ КУА має скористатися усією інформацією про показники та діяльність об'єкта інвестування, що стає наявною після дати первісного визнання. Існування таких доречних чинників може вказувати на те, що собівартість може не представляти справедливу вартість.

Примітка:

Оцінка інструментів капіталу, що входять до складу активів ІСІ та перебувають у біржовому списку організатора торгівлі і при цьому не мають визначеного біржового курсу на дату оцінки, здійснюється за останньою балансовою вартістю. Якщо є підстави вважати, що балансова вартість суттєво відрізняється від справедливої, необхідно визначити справедливу вартість за допомогою інших методів оцінки, або залучити до оцінки незалежного оцінювача.

Відхилення можуть бути зумовлені значними змінами у фінансовому стані емітента та/або змінами кон'юнктури ринків, на яких емітент здійснює свою діяльність, а також змінами у кон'юктурі фондового ринку.

3.1.2. Боргові цінні папери.

В активах ІСІ можуть бути наявні: 1) цільові облігації; 2) відсоткові і дисконтні облігації; 3) векселі.

Цільові облігації – облігації, виконання зобов'язань за якими здійснюється шляхом передачі товарів та/або надання послуг відповідно до вимог, встановлених проспектом емісії (для державних облігацій України - умовами їх розміщення), а також шляхом сплати коштів власнику таких облігацій у випадках та порядку, передбачених проспектом емісії облігацій (для державних облігацій України - умовами їх розміщення).

Цільові облігації після первісного визнання оцінюються за справедливою вартістю, яка дорівнює їх собівартості.

Дохід по цільових облігаціях визнається одночасно зі списанням їх собівартості. Визнання доходу і списання собівартості цільових облігацій здійснюється на підставі виписки з рахунка в цінних паперах ІСІ.

Відсоткові облігації – це облігації, за якими передбачається виплата відсоткових доходів.

Дисконтні облігації – це облігації, що розміщуються за ціною, нижчою ніж їх номінальна вартість. Різниця між ціною придбання та номінальною вартістю облігації, яка виплачується власнику облігації під час її погашення, становить дохід (дисконт) за облігацією.

Відсоткові, дисконтні облігації та векселі після первісного визнання оцінюються за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю, якщо виконуються обидві умови передбачені параграфом 4.1.2 МСФЗ 9, із урахуванням вимог до зменшення корисності. Якщо боргові цінні папери, що оцінюються за амортизованою собівартістю, погашаються достроково, то неамортизований залишок різниці відображається у звіті про сукупний дохід того періоду, в якому відбулося дострокове погашення.

У випадку невиконання зобов'язань емітентом боргових цінних паперів та відсутності укладеного договору щодо реструктуризації заборгованості оцінка таких цінних паперів, а також нарахований, але несплачений дохід за ними здійснюється враховуючи очікування надходження майбутніх економічних вигід.

3.1.3. Дебіторська заборгованість.

Після первісного визнання дебіторська заборгованість обліковується за амортизованою собівартістю із урахуванням вимог до зменшення корисності. Різниця між первісною сумою заборгованості та її дисконтованою вартістю в дату виникнення заборгованості списується на збиток від первісного визнання активу, з подальшою амортизацією цієї різниці протягом періоду погашення. Якщо дебіторська заборгованість погашається достроково, то неамортизований залишок різниці відображається у звіті про сукупний дохід того періоду, в якому відбулося дострокове погашення.

Подальша оцінка дебіторської заборгованості, на яку нараховуються відсотки за ставкою, що дорівнює або перевищує ринкову, і контракт передбачає щомісячне погашення нарахованих відсотків, здійснюється за справедливою вартістю, яка дорівнює її номінальній вартості.

Короткострокова дебіторська заборгованість без встановленої ставки відсотка може оцінюватися за сумою первісного рахунку фактури, якщо вплив дисконтування є несуттєвим. Грошові потоки, пов'язані з короткостроковою дебіторською заборгованістю, не дисконтуються, якщо вплив дисконтування є несуттєвим (параграф К384 МСБО 39).

Поточна торгова дебіторська заборгованість відображається за справедливою вартістю, яка дорівнює її вартості погашення.

Примітка:

Обліковою політикою ІСІ може передбачатись, що дебіторська заборгованість оцінюється за справедливою вартістю.

3.1.4. Грошові кошти та їх еквіваленти.

Грошові кошти включають грошові кошти на поточних рахунках та депозити до запитання.

Термін МСФЗ «депозит до запитання» відповідає терміну «депозит на вимогу», який застосовується у банківському законодавстві. Відповідно до пункту 1.1 Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 03.12.2003 № 516, «вклади (депозити) на вимогу – це грошові кошти або банківські метали, що розміщені вкладниками в банках на умовах видачі вкладу (депозиту) на першу вимогу вкладника або здійснення платежів за розпорядженням власника рахунку».

Еквіваленти грошових коштів – це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості. Інвестиція визначається, як еквівалент грошових коштів тільки в разі короткого строку погашення, наприклад, протягом не більше трьох місяців з дати придбання (наприклад, депозити зі строком розміщення до трьох місяців).

Грошові кошти та їх еквіваленти можуть утримуватися, а операції з ними проводитися у національній валюті, в іноземній валюті та у банківських металах.

Первісна оцінка грошових коштів та їх еквівалентів здійснюється за справедливою вартістю, яка дорівнює їх номінальній вартості.

Первісна оцінка грошових коштів та їх еквівалентів в іноземній валюті та банківських металах здійснюється у функціональній (національній) валюті за офіційними курсами Національного банку України (далі –НБУ).

Подальша оцінка грошових коштів та їх еквівалентів здійснюється за справедливою вартістю, яка дорівнює їх номінальній вартості на дату оцінки.

Подальша оцінка грошових коштів та їх еквівалентів в іноземній валюті та банківських металах здійснюється у функціональній валюті за офіційним курсом НБУ на дату оцінки.

Примітка:

Операцію в іноземній валюті слід відображати після первісного визнання у функціональній валюті, застосовуючи до суми в іноземній валюті курс «спот» між функціональною валютою та іноземною валютою на дату операції (параграфу 21 МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» (далі – МСБО 21)). Курс «спот» – це валютний курс у разі негайної купівлі-продажу валюти.

Відповідно до Положення про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та курсу банківських металів, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 12 листопада 2003 р. № 496 в редакції від 31.03.2014 р., передбачено, що офіційний курс гривні устанавлюється щоденно:

– до долара США – як середньозважений курс продавців і покупців, що склався поточного робочого дня (в день устанавлення офіційного курсу) за даними Системи підтвердження угод на міжбанківському валютному ринку України Національного банку України;

– до інших вільно конвертованих валют – на підставі інформації про курс гривні до долара США та про щоденний фіксинг курсів валют до євро Європейського центрального банку;

– до банківських металів – на підставі інформації про ціни на дорогоцінні метали, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів і учасниками Лондонського ринку платини та паладію та офіційного курсу гривні до долара США.

Зазначений порядок визначення офіційного курсу гривні до іноземних валют може бути використаний для цілей відображення операцій в іноземній валюті при застосуванні МСФЗ.

Подальша оцінка грошових коштів у разі призначення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб в банківській установі тимчасової адміністрації або прийняття НБУ рішення про ліквідацію банківської установи здійснюється в сумі очікуваних надходжень грошових коштів з урахуванням ймовірності та строку їх повернення. У разі відсутності ймовірності повернення грошових коштів, визнання їх як активу припиняється і відображається у складі збитків звітного періоду.

3.1.5. Депозити (крім депозитів до запитання та еквівалентів грошових коштів).

Депозит є фінансовим активом (активом, що є контрактним правом отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого суб'єкта господарювання) та, ширше, фінансовим інструментом (контрактом, який призводить до виникнення фінансового активу в одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу в іншого суб'єкта господарювання) відповідно до визначень, що містяться в параграфі 11 МСБО 32.

Первісна оцінка депозиту здійснюється за його справедливою вартістю, яка, як правило, дорівнює його номінальній вартості. Витрати за операцією, навіть якщо вони прямо відносяться до укладання договору про депозит, не включаються в первісну оцінку депозиту, а визнаються витратами періоду.

Винятком, коли номінальна вартість депозиту може не дорівнювати його справедливій вартості, може бути суттєва відмінність процентної ставки, передбаченої депозитним договором, від поточних ринкових ставок за подібними депозитами, в результаті чого дисконтовані грошові потоки за різними ставками можуть суттєво відрізнятись (поріг суттєвості рекомендується встановлювати в обліковій політиці, базуючись або на процентних ставках, або на відхиленнях дисконтованих грошових потоків).

Усі аспекти первісної оцінки депозитів в іноземній валюті та банківських металах аналогічні тим, які застосовуються до первісної оцінки грошових коштів та їх еквівалентів в іноземній валюті та банківських металах.

Подальша оцінка депозитів у національній валюті здійснюється за амортизованою собівартістю із застосовуються вимоги до зменшення корисності.

Примітка:

Подальша оцінка депозитів у разі призначення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб в банківській установі тимчасової адміністрації або прийняття НБУ рішення про ліквідацію банківської установи здійснюється в сумі очікуваних надходжень грошових коштів з урахуванням ймовірності та строку їх повернення. У разі відсутності ймовірності повернення депозитів, визнання їх як активу припиняється і відображається у складі збитків звітного періоду.

Подальша оцінка депозитів в іноземній валюті та банківських металах здійснюється у функціональній (національній) валюті за офіційним курсом НБУ.

3.1.6. Дохід визнається, коли існує надходження до ІСІ економічних вигід і ці вигоди можна достовірно оцінити.

Дохід у вигляді відсотків, роялті та дивідендів, який виникає в результаті використання третіми сторонами активів ІСІ, визнається на такій основі:

а) відсотки мають визнаватися із застосуванням методу ефективної ставки відсотка, наведеного в МСБО 39, параграф 9 та КЗ5-КЗ8;

б) роялті мають визнаватися на основі принципу нарахування згідно із сутністю відповідної угоди; та

в) дивіденди мають визнаватися, коли встановлюється право ІСІ на отримання виплати.